

Інноваційна діяльність як важливий фактор підвищення конкурентоспроможності країни

Туболец І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування
Університету митної справи та фінансів

Визначено основні задачі, вирішення яких дозволить забезпечити розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України. Виявлено необхідність активізації інноваційної діяльності для підвищення конкурентоспроможності країни. Проведено обстеження інноваційної діяльності в Україні. Розглянуто можливість використання маркетингових та організаційних інновацій.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, країна, фактор.

Tubolec I.I. INNOVATION ACTIVITY AS AN IMPORTANT FACTOR FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE COUNTRY

Определены основные задачи, решение которых позволит обеспечить развитие внешнеэкономических связей Украины. Выявлена необходимость активизации инновационной деятельности для повышения конкурентоспособности страны. Проведено исследование инновационной деятельности в Украине. Рассмотрена возможность использования маркетинговых и организационных инноваций.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, конкурентоспособность, страна, фактор.

Tubolec I.I. INNOVATIVE ACTIVITY AS AN IMPORTANT FACTOR FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE COUNTRY

The main tasks, the solution of which will allow to develop the foreign economic relations of Ukraine, are determined. The necessity of activation of innovation activity for increase of competitiveness of the country is revealed. The survey of innovation activity in Ukraine was conducted. The possibility of using marketing and organizational innovations is considered.

Keywords: innovation activity, innovation development, competitiveness, country, factor.

Постановка проблеми. Внаслідок посилення економічної взаємодії країн інноваційний розвиток став умовою, що забезпечує створення нових і вдосконалення існуючих технологій, формує конкурентні переваги країни, задовольняє потреби населення у матеріальних і духовних благах. Виникає розповсюдження базисних, реактивних та стратегічних інновацій в економічній системі. Набуває актуальності організація виробництва, що ґрунтується на широкому застосуванні інформаційних технологій в управлінні, плануванні та прийнятті рішень і тим самим забезпечує широку номенклатуру продукції, а також швидко й економічно переходить від випуску одних до випуску інших найменувань виробів. Це сприяє формуванню глобально конкурентного суспільства, в якому інформація набуває нового значення.

На шляху до інноваційного розвитку в Україні існує багато перешкод та проблем. Економіка України характеризується тим, що значний обсяг інвестицій спрямовано на онов-

лення та модернізацію устаткування, що поступово втратило споживчу вартість у процесі їх виробничого використання і внаслідок науково-технічного прогресу. До того ж ситуація загострюється високою залежністю від імпортичних поставок енергосировини, нерівномірним розвитком суб'єктів господарювання, існуванням проблем, що є перешкодою для забезпечення конкурентоспроможності певних секторів економіки, нерозвиненістю економічних інститутів, а також непропорційністю у соціально-економічному розвитку регіонів. Тому, стратегічними факторами успіху України в економічному змаганні за входження на світові ринки є інноваційні зрушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні існує багато досліджень щодо інноваційного розвитку держави та його складових. Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційної діяльності зробили такі провідні вчені як Л. Абалкін, І. Ансофф, І. Бланк, Ф. Візер, О. Вовчак, П. Друкер, В. Кушлін, М. Кондратьєв, Л. Лігоненко,

А. Мертенс, Р. Нельсон, В. Паретто, І. Паризький, Г. Попов, Г. Фостер, М. Фрідмен, Й. Шумпетер та інші вчені.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття значимості інноваційної діяльності для забезпечення здатності країни конкурувати з іншими країнами на основі ефективного використання економічних ресурсів.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження: визначити основні задачі, вирішення яких дозволить забезпечити розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України, виявити необхідність активізації інноваційної діяльності для підвищення конкурентоспроможності країни, провести обстеження інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Після набуття України членства в СОТ і підготовки до вступу в ЄС, забезпечення відповідності продукції визначеним потребам ринку є важливим завданням. Досвід провідних країн свідчить про те, що вирішення цього питання здійснюється на основі впровадження новітніх інноваційних технологій. Проте, на думку дослідників, країна перебуває у стані пошуку поєднання ринкового і державного регуляторів, що буде відповідати сучасним вимогам функціонування економіки [1, с. 36].

Зміна характеру співвідношення наукових досліджень і виробництва визначає інновації як провідний фактор розвитку взаємопов'язаних економічних відносин, що виникають у процесі створення матеріальних благ і послуг, їх обміну та споживання.

Поступальний рух науки і техніки, розвиток продуктивних сил суспільного виробництва на основі широкого пізнання і освоєння зовнішніх сил природи, підвищення ролі інформаційної інфраструктури, зміна пріоритетів споживачів є визначальними факторами, що обумовлюють необхідність здійснення інноваційної діяльності.

Для забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України та інтеграції у світовий економічний простір зростає необхідність вирішення задач, що є підґрунтям реалізації конкурентних переваг країни. До цих задач відносять наступні:

- забезпечення високого рівня освіти населення;
- розвиток системи закладів вищої та середньої спеціальної освіти;
- здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності, наукових досліджень та розвитку високих технологій;

- проведення заходів із забезпечення професійного розвитку працівників наукових установ;

- створення конкурентоспроможних корпорацій, що здійснюють міжнародне виробництво промислових продуктів на основі прямих іноземних інвестицій, а також підприємств, що базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України або іноземних суб'єктів господарської діяльності;

- забезпечення конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробництва на світовому ринку;

- підтримка національних виробників на основі збору, аналізу і розповсюдження інформації про зовнішні ринки, а також вдосконалення норм законодавства, що спрямовані на захист їх інтересів та інші задачі [2, с. 16].

Вирішення наведених завдань дозволить забезпечити конкурентоспроможність національної економіки України за умови формування інноваційної моделі розвитку, основною метою якої є результативне використання різноманітних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні, необхідних для здійснення інноваційної діяльності [3, с. 48].

На думку дослідників, внутрішні суперечності та наслідки глобальної економічної кризи негативно відобразились на розвитку економіки України, що призвело до нестійкості економічної системи. Найважливішою задачею є підтримання й забезпечення оптимальної пропорційності, збалансованості національної економіки, оскільки невирішеність цього питання може привести до гальмування розвитку країни та її регіонів. Тому актуальними питаннями залишаються досягнення інноваційних цілей при зменшенні негативного впливу на довкілля, реалізація комплексу науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів. Вирішення наведених завдань, на думку науковців, дозволить подолати такі кризові явища як падіння обсягів національного виробництва, безробіття, зниження рівня життя населення та інші [1, с. 67].

В умовах розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків і поділу праці між національними господарствами, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур держав та зближення національних культур і цінностей важливого значення набуває активізація інноваційної діяльності. Адже спільна діяльність науково-дослідних уста-

нов, організацій, органів державної і місцевої влади надає можливість підвищити конкурентоспроможність економіки країни [4, с. 10].

З метою визначення сучасних проблем та перспектив інноваційного розвитку країни, аналізу впливу інновацій на економіку, включаючи конкурентоспроможність, зайнятість, економічне зростання та структуру торгівлі, проведемо обстеження інноваційної діяльності.

Протягом 2016 року проведення досліджень на основі наукових методів і створення нових або істотно вдосконалених матеріалів, продуктів, процесів, пристроїв, технологій або систем в Україні здійснювали 972 установи, серед яких 46,6% відносяться до державного сектору економіки, 37,7% – до підприємницького, 15,7% – вищої освіти [5].

Значна кількість установ підпорядкована Міністерству освіти і науки України – 119 організацій, Національній академії аграрних наук України – 86, Міністерству аграрної політики та продовольства України – 51, Міністерству охорони здоров'я України та Національній академії медичних наук по 35, Міністерству економічного розвитку і торгівлі України – 34, Національній академії педагогічних наук – 12 організацій. Майже третина загальної кількості наукових установ розташована у м. Києві, 16,5% – у Харківській, 7,5% – Львівській, 6,0% – Дніпропетровській та 4,8% – в Одеській областях [5].

За даними обстеження 2014–2016 років, найвищий рівень інноваційної активності спостерігався на підприємствах Рівненської, Харківської областей та м. Києва. Найвища частка технологічно інноваційних підприємств – у Рівненській (19,1%), Харківській (18,7%) та Кіровоградській (14,7%) областях; нетехнологічно інноваційних підприємств – у м. Києві (17,8%), Івано-Франківській та Київській областях (по 15,1%) [5].

Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2014–2016 років найвища частка інноваційних підприємств була на підприємствах інформації та телекомунікації (22,1%), переробної промисловості (21,9%), фінансової та страхової діяльності (21,7%) та діяльності у сфері архітектури та інжинірингу (20,1%). При цьому вища за середню по країні частка підприємств із технологічними інноваціями була серед підприємств переробної промисловості (15,6%), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,6%), а також підприємств, які займалися діяльністю у сферах архітектури

та інжинірингу, науковими дослідженнями та розробками, рекламною діяльністю – 13,2%; з нетехнологічними інноваціями – серед підприємств фінансової та страхової діяльності (18,0%), інформації та телекомунікації (17,3%), переробної промисловості (15,3%) [5].

На думку дослідників, суб'єкти господарювання мають можливість активно використовувати маркетингові інновації, що направлені на зміну упаковки для забезпечення захисту продукції від пошкоджень, стимулювання продажу товарів, покращення властивостей продукції, що зумовлюють задоволення потреб споживачів у якісній та безпечній продукції, формування нових маркетингових стратегій ціноутворення, зосередження уваги на гарному обслуговуванні споживачів, що відповідатимуть їх очікуванням. До того ж підприємства можуть застосовувати організаційні інновації, що відображають нові методи організації підприємницької діяльності, розподілу відповідальності і повноважень серед співробітників з виконання робіт в рамках окремих видів діяльності організації та між видами діяльності, нові способи організації відносин підприємства з іншими суб'єктами підприємництва [5].

У 2016 році загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок власними силами організацій становив 11530,7 млн. грн, у тому числі витрати на оплату праці – 5751,0 млн. грн, інші поточні витрати – 5203,7 млн. грн, капітальні витрати – 576,0 млн. грн, з них витрати на придбання устаткування – 487,6 млн. грн [5].

У 2016 році 19,3% загального обсягу витрат були спрямовані на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 91,7% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 22,2%, які на 49,5% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та 31,2% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних (експериментальних) розробок спрямовано 58,5% загального обсягу витрат, які на 37,4% профінансовані організаціями підприємницького сектору, 34,0% – іноземними фірмами та 13,5% – за рахунок власних коштів. Майже половина обсягу витрат, направлено на виконання фундаментальних наукових досліджень припадала на галузь природничих наук, майже чверть – технічних, 9,9% – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано

44,9% витрат галузі технічних наук, 24,5% – природничих, 11,1% – сільськогосподарських. Більша частина (86,2%) витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок припадає на галузь технічних наук [5].

До причин, що перешкоджали здійсненню інновацій протягом 2014-2016 років віднесли такі як відсутність коштів у межах підприємства, відсутність кредитів або приватного капіталу, високі витрати на інновації, відсутність кваліфікованих працівників, відсутність партнерів по співпраці, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій, невизначений попит на інноваційні ідеї, занадто велика конкуренція на ринку, законодавчо-нормативні акти, що створили додаткове навантаження [5].

Отже активізація інноваційної діяльності сприятиме залученню інвестицій, покращенню показників, що характеризують соціально-економічний розвиток регіонів, стійкість та конкурентоспроможність економіки.

Висновки. За умови формування інноваційної моделі розвитку, зростає необхідність вирішення завдань, які дозволять підвищити конкурентоспроможність національної економіки та забезпечити розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України. До таких

завдань відносять наступні: забезпечення високого рівня освіти населення; здійснення фінансового забезпечення конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробництва на світовому ринку; підтримка інноваційної діяльності та інші.

Активізація інноваційної діяльності є важливим фактором, що дозволить подолати такі кризові явища як падіння обсягів національного виробництва, безробіття, зниження рівня життя населення, а отже підвищити конкурентоспроможність і стійкість національної економіки.

З метою визначення сучасних проблем та перспектив інноваційного розвитку країни проведено обстеження інноваційної діяльності. У 2016 році в Україні проведенням наукових досліджень займалися 972 установи. Найвищий рівень інноваційної активності спостерігався на підприємствах Рівненської, Харківської областей та м. Києва. Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2014–2016 років найвища частка інноваційних підприємств була на підприємствах інформації та телекомунікації (22,1%), переробної промисловості (21,9%), фінансової та страхової діяльності (21,7%) та діяльності у сфері архітектури та інжинірингу (20,1%).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрушків І.П. Інвестування регіональної економіки та його ефективність в Україні: [монографія] / І.П. Андрушків, О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин – Львів: видавництво Львівської комерційної академії, 2010. – 192 с.
2. Лігоненко Л. Оцінка інноваційності економіки України в міжнародних рейтингах [Текст] / Л. Лігоненко // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 5–22.
3. Паризький І.В. Конкурентоспроможність національної економіки як визначний критерій інноваційно-технологічного розвитку економіки України [Текст] / І.В. Паризький // Економіка та держава. – 2017. – № 3. – С. 47–50.
4. Полозенко Д.В. Глобалізація економіки та фінансова стабільність в Україні [Текст] / Д.В. Полозенко // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 5–11.
5. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2016 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

REFERENCES:

1. Andrushkiv I., Vovchak O., Rushhishin N. (2006), Investuvannja regional'noi ekonomiky ta jogo efektyvnist' v Ukraini, Lviv, Ukraine.
2. Ligonenko L. (2012), "Evaluation of innovativeness of Ukraine's economy in international ratings", Visnyk KNTEU, vol. 3, pp. 5–22.
3. Paryzshkyyl. V. (2017), "Competitiveness of national economy as an outstanding innovation and technology criteria of Ukraine economy", Ekonomika ta derzhava vol. 3, pp. 47–50.
4. Polozenko D.V. (2014), "The globalization of the economy and financial stability in Ukraine", Ekonomika APK vol. 5, pp. 5–11.
5. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2017) "Obstezhennia innovatsiinoi diialnosti v ekonomitsi Ukrainy za period 2014-2016 rokiv", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (Accessed 28 Dec 2017).